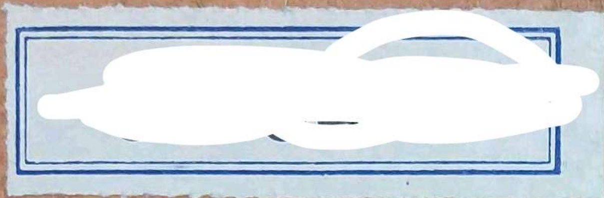

JEAN GIRAUDOUX

ZAŠTO FRANCUSKA RATUJE?

ZAGREB 1940

»Tipografija« d. d., u Zagrebu

JEAN GIRAUDOUX

ZAŠTO FRANCUSKA RATUJE?

ZAGREB 1940

»Tipografija« d. d., u Zagrebu

Govor, što ga je na banketu American Cluba u Parizu održao dne 14. decembra pr. g. Jean Giraudoux, generalni komesar francuske vlade za obavještenja.

Zašto ratujemo? To je vrlo jednostavno. Prvi naš ratni cilj veoma je jednostavan:

taj je cilj naš život.

Život naš, bilo da se radi o glavi Francuskoj, ili o životu svakoga pojedinog Franzuca. A taj život nije više moguć u ovakovim prilikama.

ŽIVOT FRANCUSKE

Život Francuske? Znate što je to. Život slobodne djelatnosti i slobodna mišljenja. Život naroda, koji je priviknuo da sudjeluje kao jednak među jednakima u velikim osnovama i pokretima Evrope, ili da čak te osnove i pokrete nadahnjuje. No to je i

život naroda, kojemu je pred dvadeset godina ubijena petnaestina pučanstva, kojemu su razorene dvije trećine njegove industrije,

te bi se volio posvetiti radu, koji obnavlja i prepustiti sjećanju, koje liječi rane. Takav život nije više moguć. Po treći put u jednome ljudskom vijeku Francuska mora podnositi teret Njemačke, koja je svaki puta teža, svaki put jača, svaki put pohlepnija. Protiv te bolesti preostao nam je samo jedan lijek:

zastarjelo naše geslo **Pravo je jače od sile** nadomjestili smo modernim geslom, koje glasi **Sila je vrijedna sile**. Od razmjernog razoružanja vratili smo se vojnoj službi od dvije godine, a naše mirnodopske tvornice pretvorene su djelomično u ratne tvornice. Prihvatili smo da živimo u izgubljenom vremenu. No to je bila naša najmanja žrtva.

Gore je, da Njemačka s kojom imamo posla, biva sve manje evropska, sve manje ljudska.

Iz neusporedivog položaja, koji joj je omogućivao da iz sredine Evrope zrači svoj duh i svoju snagu prema Zapadu, Istoku, Jugu i Sjeveru, Njemačka je učinila mjesto grabeža, jazbinu nemani. Sredstva znanosti, što ih je posjedovala, tehniku, koja je smatrana boljom od svih drugih, Njemačka upotrebljava na najgori način. A to nije sve. Njena kultura biva sve niža, njen moral sve pokvareniji. Atmosfera, koja odanle dopire, sva je zatrovanija. Kad se nad našom istočnom granicom diže kakovo lice, nije to više lice čovjeka, nego ono ugnjetavača ili pak žrtve. Sve, što veže narode jednoga s drugim: željeznice, ceste, rijeke, valovi — sve su to samo kanali, kojima Njemačka širi razdor i laž. Sve što ujedinjuje uljuđene narode: knjiga, slika, riječ — Njemačkoj služi, da bi širila oko sebe pokvarenost, sumnju rasap. Ona nema više ni onog jedinstva, one ideološke tvrdoglavosti, koju smo mogli bar kako tako smatrati nekom lojalnošću prema sebi samom.

Posljednjih dvanaest mjeseci ne vidimo jedne geste, ne čujemo jedne riječi, koja ne bi bila krivokletstvo, uvreda ili odricanje,

što se ne bi protivilo svemu onome, što je dosada tvorilo savjest narodâ.

Čuje se, a Njemačka to često ponavlja, da je ovaj rat borba između naroda, koji posjeduju, i naroda, koji nemaju ništa. To nije istina. Bogatstvo Njemačke, njena moć bila je prije 1914. neusporedivo velika, a to joj ipak nije dostajalo. Istina je, da se vodi borba između naroda stalnih i jednoga nestalnog naroda.

Francuska se uvijek rukovodila jednom doktrinom i jednom metodom, da bi se zadovoljila postojećim stanjem. Nastojala je da to stanje ukoliko je moguće korisno upotrebi i poljepša.

Katkada se zadovoljila i položajem svladane sile, kao na pr. 1814., ili 1870.

Francuska je, što više, ove periode nakon poraza učinila najsretnijim, najkonstruktivnijim, najpustolovnijim svoje povijesti.

Njemačka se nikada nije zadovoljila sadašnjošću, pa ni onda, kada je bila najslavnija. Znamo da je nestalna. Znamo i to, da smo na kontinentu jedina zapreka njenom gospodovanju. Znamo da najmanji znak umora, najmanja rastrešenost na francuskoj strani mora poslužiti Njemačkoj kao prilika, koju očekuje.

Već pet godina živimo u tjeskobi, pod prijetnjom, u neizvjesnosti.

Živimo kako ne možemo i ne ćemo živjeti... Takav je život Francuske.

ŽIVOT FRANCUZA...

Ni život Francuza nije bolji. Što je Francuz? Čovjek, koji voli svoje navike, zadovoljavajući se svakodnevnim životom, mjesto da slavi i veliča neku rasu, ili traga za očitovanjima unutarnjega nekog božanstva. Voli on svakodnevni život, kakav su mu osigurali njegovi predci na zemlji plodnoj i lijepoj, gdje je i sama priroda oplemenjena. Njegov se život osniva na razboritim načelima, na poštivanju prava, koje pripada drugomu. Francuz voli rad, živahnu djelatnost, plemenitu znatiželju. Njegovo je veselje i radost: porodica, prijatelji, ali i popularne razbibrige kao ribarenje ili »kuglanje«. Ima on i svoje strasti, koje se očituju u vršenju lične slobode, koje se ne će odreći ni pod koju cijenu.

Ta lična sloboda ostvaruje faktičnu jednakost u zemlji.

Francuzu je mrska i nepravda.

Veseli život u radionicama, na plodnim poljima, seoski sastanci, povjerljivi razgovori u kući, živahne raspre po kavanama. Ovaj način života zahtijeva i što više, pretpostavlja, prijaznu prirodu, udobne gradove i trgovišta, satove predanog rada i slobodne časove, to jest mir. A u što se pretvorio taj život zbog Njemačke?

Francuski je mir postao neprestana uzbuna. Ne samo da francuska omladina provodi svoje najbolje godine u kasarni; od dvadeset do pedeset i pet godina Francuz je neka vrst stalnoga vojnika. Obitelj je postala stalno rastajanje, te svaki mora živjeti na svoju stranu.

Tri put, tečajem jedne jedine godine, rasijali su se članovi francuskih obitelji na četiri strane zemlje,

žene daleko od svojih muževa, majke daleko od svoje djece. Mirna ova zemlja postala je sastajalište najvećih seoba naroda, što ih je zemlja ikada vidjela, a od 1914. stupilo je na njen teritorij, koji je razmjerno malen, više stranaca, prijatelja i neprijatelja, nego li na teritorij Sjedinjenih država Amerike posljednjih šezdeset godina. Francuski seljak, kojemu je uža domaja u neku ruku i otadžbina, mora nemoćno gledati, kako se zbog Njemačke neke francuske pokrajine ispražnjuju, da bi pučanstvo navrlo u druge pokrajine; kako se sve to mijenja i siječe, te je ovo ognjište napušteno, a ono prenapučeno! A francuski radnik mora gledati, kako se, opet zbog Njemačke, prekida rad, a tvornice ispražnjuju.

Još jedna godina ovakova iznuđivanja, i on će biti prisiljen, ako popusti, da zauvijek prihvati ovaj život straha, neizvjesnosti i moralne bijede,

od koje se sastoji život Nijemaca. On to ne će. Drži, da je Narod dužan da zaštiti pojedinca i njegovu sreću. Zato se i on žrtvuje Narodu. Zato i ratujemo.

A ZAŠTO IPAK NE RATUJETE?...

Izvrsno! vele neki. No zašto onda ne ratujete? Ako se hoćete boriti odakle ta nepomičnost na vašoj fronti? Je li vam nedostaje materijala? Ili ste tek sada uočili posljedice odluke, koju ste stvorili naprečac? Ili je sklopljen između Francuske i Njemačke neslužben neki sporazum, koji vam omogućuje da intervenirate bez intervencije, da djelujete bez djela, kako bi spasili svoj ugled i obraz? Onima, koji tako govore, sada ću odgovoriti.

Kazat ću im najprije, da ćemo voditi i vodimo rat onako, kako se nama sviđa.

Francuska, kao i Engleska, bori se za sebe, za Evropu, ali se ne bori za gledaoce.

Ni Francuska ni Engleska ne će prirediti neku uzbudljivu predstavu, koja bi zabavila gledaoca ili čitaoca, nego joj je na umu konačna pobjeda. Stoga će i Saveznici spasiti svijet, pa makar mu i grdno dosađivali svojim ratovanjem protiv naroda, koji ga hoće upropastiti, ako i bolje umije probuditi znatiželju i zabaviti publiku.

Naša je vojska netaknuta, spremna i silna, no boreći se za načela života protiv načela smrti, mi bi došli u protuslovlje sa sobom samima, kada bismo žrtvovali i jednog jedinog čovjeka ratnom paradiranju. Naša se vojska, kojoj sve više pomažu engleske divizije, ustobočila svim silama (američki su novinari bili prvi, koji su ocijenili zamašaj toga pothvata), da bi zakrčila Njemačkoj kopneni put do osvojenja svijeta. Engleska i francuska flota zakrčuju joj morske i značne puteve protiv bombaša, podmornica, gusarskih brodova i mina,

a ipak ima ljudi, koji govore o nekom prećutnom sporazumu ili izmotavanju.

Nije li pravo svetogrđe tako nešto kazati?

Rat je već progutao više engleskih mornara i francuskih vojnika, nego što su progutale bitke, koje su spasile svijet, kao

bitka u Termopilskom klancu ili ona kod Valmya. U središtu smo rata. Ljudi i odviše prijanjaju uz pomisao, da je rat samo vojnička stvar, te se razvija hitro i slikovito: borba se zapodjela, neprijatelj je odbijen, pobjeda. Pune dvije godine opkoljeni smo ratom, Hitlerovim ratom. Velike ratne operacije postale su posve nalik na velike bankarske operacije.

Zlato se nalazi pod zemljom u podrumu, vojska iza betonskih utvrda.

U jednom i u drugom slučaju treba sačuvati blago neokrnjenim i staviti ga na kocku tek u časovima očajanja ili konačne odluke.

DOKLE SMO DOŠLI...

Da bi saznali dokle smo došli u tom ratu, dajemo riječ Hitleru, koji dobro zna što je i kako je. Citirajmo njegove riječi:

»Naši pravi ratovi — veli on — odigravat će se prije vojnih akcija. Ne ćemo upotrebiti svoju vojnu masu kao godine 1914. Ono što topnička priprava znači u pozicionom ratu, pripremajući napadaj pješadije, u budućem će ratu značiti psihološko rastvaranje protivnika, njegovo duševno rasulo.

To valja postići propagandom, prije nego što će vojska stupiti u akciju.

Protivnički narod treba demoralizirati, učiniti ga spremnim da kapitulira, da bude potpuno pasivan. Tek onda imaš pravo misliti na bilo kakvu vojnu akciju.«

»Neću prijeći preko Maginotove linije — nastavlja Hitler — izmamit ću Francusku izvan njene Maginotove linije, a da pri tom ne izgubim nijednog jedinog vojnika. Kako, to je moja tajna.«

To je Hitlerov rad i mi tako ratujemo, i mi imamo pravo da tako činimo. A držimo da ćemo taj rat dobiti. Postigli smo već to, da smo poštedili stotine hiljada francuskih života. No

ne valja vjerovati, da je to lako. Svi oni koji su bili vojnici znaju da izjutra, prije napadaja, nije najteže izaći iz rova i napasti neprijatelja na juriš. Mnogo je teže čekanje. I stoga

treba dolično ocijeniti hrabrost ovih milijuna vojnika, koji čekaju u zimi i blatu; hrabrost obitelji, koje čekaju i životare

bez oca, bez sinova, bez radosti.

Sve su njemačke propagandne ofenzive u taj čas na djelu. Ovdje optužuju našu zemlju da je napustila demokratsku vladavinu, iznevjerivši se svojim idealima, a sve zato jer je prihvatila sistem, koji nipošto ne odstranjuje parlamentarnu kontrolu, ali omogućuje zakonima da budu smjesta djelotvorni.

Ondje zovu u pomoć protiv boljševizma, jer bi se Njemačka htjela povući u pozadinu; jer smatra zgodnim da postane svjetski neprijatelj br. 2 i napusti — na neko vrijeme — prvo i vidljivije mjesto Sovjetima, premda je sve što se događa ugovoreno između Rusije i Njemačke. Sudbina baltičkih, balkanskih i skandinavskih država već je određena točku po točku između Njemačke i Rusije, a Rusi, napadajući Finsku, samo nasljeđuju trostruki primjer Njemačke, te su

riječi kojima se služi Molotov prema finskome narodu puka kopija onih riječi, koje je tri puta upotrebio Hitler.

Propagandna ofenziva tvrdi, da ne ćemo proglasiti naše ratne ciljeve, jer da su ti ciljevi egoistični, nesmiljeni, te ciljaju na uništenje Njemačke. O tome, zaista, moramo kazati nešto potanje i objasniti svoje stanovište pred svijetom. Time ću i završiti. Kao tumač cjelokupnog francuskog naroda reći ću vam, da je zaista naša namjera, da — kad bude kucnuo čas mira — uredimo naše odnose s Njemačkom jednom zauvijek.

NAŠI RATNI CILJEVI

Ovu brigu ne ćemo prepustiti samim njemačkim izagnanicima unatoč povjerenja, koje zaslužuju i našega štovanja, jer Hitler nije protjerao iz Njemačke samo Nijemce.

Čitav je svijet prognan iz Njemačke. Svi oni koji vole rad, glazbu, studiranje, prognani su iz Njemačke.

Mi koji volimo Dürera ili Goethea prognani smo iz Njemačke.

Kada jedna zemlja padne tako nisko iz moralne visine, koje se bila dovinula vjekovima mučnoga rada, umjetnosti i oduševljenja, onda ta zemlja nije izdala samo sebe, nego i sve one, koji učestvuju u općemu dobru. Ovo je opće dobro njena kultura, uljuđena duša. Svi oni kojima se grusti od krvi, kojima se grusti od prezira prema čovjeku, prognani su iz Njemačke. Oni, to jest prije svega mi Francuzi i Englezi, budući da smo izravni susjedi, traže glavni udio u tom poslu, koji se sastoji u tome da bi uspostavili Njemačku u pravoj njenoj ulozi, istinskoj njenoj moći.

Francuski ratni ciljevi što se tiče Njemačke? Ta to su i njemački ratni ciljevi!

Dati Nijemcu njegov pravi životni prostor, što će reći lišiti ga ropske njegove duše; vratiti Nijemcu njegovu pravu prirodu, što će reći zabraniti mu da bude aktivno ili propustom sukrivac zla; dati Nijemcu njegovu pravu hranu, što će reći nadomjestiti knjigu mržnje, laži i oholosti, negdašnjom lektirom. Namjesto »Mein Kampf« treba staviti »Mein Frieden«.

Hoćemo mirotvornu Njemačku, ma koliko i kakovo bilo njezino pučanstvo; hoćemo je čednu, ma kako velik bio njen teritorij; čovječansku, ma kakova bila njena sreća ili nesreća. To je naš ratni cilj. Vratiti Njemačkoj slobodu oslobodivši je robova, što ih je stekla: Austrija, Čehoslovačka, Poljska, kao i onih, koje će još zarobiti. Vratiti joj njenu nadu, kaznivši sve one, koji su je vodili u ponor, uništivši sve ustanove, kojima je to postignuto.

Vratiti joj svijest i savjest, prisilivši je, da gleda vlastitim očima, da čita u svojim vlastitim djelima, da čuje svojim vlastitim glasom, kuda je njeno ludilo dovelo svijet

i kuda bi je njena mudrost, ponovno stečena, mogla dovesti. To je eto zadaća, koju ćemo izvršiti. A Engleska i Francuska dovoljno su jake, da je izvrše, ma kakove bile prilike. Ne ćemo se zaustaviti prije nego što ta zadaća bude izvršena i to potpuno...

Jamstvo lojalnosti, koje dajemo svijetu, a napose vašoj zemlji, onoj Americi bez čijeg pristanka i poštovanja nema velikih ljudskih pothvata i napora, ta se garancija sastoji u tome,

što naši vojni poglavari zacijelo najviše mrze rat, dok oni, koji vode naš duhovni rat najbolje poznaju Njemačku i najviše osjećaju njezinu odsutnost.

Jean **Giraudoux**, koji danas u Francuskoj vrši funkcije ministra propagande, spada medju najistaknutije francuske književnike i diplomate.

Rodio se god. 1882., a potječe iz južne Francuske. Nakon što je završio visokoškolske studije (Ecole Normale Supérieure) postao je vicekonzulom u Političkom i trgovačkom ravnateljstvu ministarstva vanjskih poslova. Mnogo je putovao Njemačkom, koju izvrsno poznaje, i Amerikom. Za vrijeme rata istaknuo se na fronti. Poslije rata nastavlja svoju diplomatsku karijeru i postaje pročelnikom u odsjeku za francuske kulturne ustanove u inozemstvu. Savjetnik ambasade god. 1926., opunomoćeni ministar 1933. Iduće godine postaje glavnim nadzornikom diplomatskih i konzularnih zastupstava. Sada je glavni povjerenik (commissaire général) za obavještenja, stavljajući u službu domovine svoje političko iskustvo i književno umijeće.

Kao književnik stekao je svojim dosadašnjim radom jedno od prvih imena u savremenoj Francuskoj. Giraudoux je — veli jedan glasoviti kritičar — autentični stvaralac estetskih vrednota. Njegov je stil osebujan, originalna smjesa modernog impresionizma i francuske klasike. Napisao je tridesetak knjiga: uspomena, romana, putopisa, drama. Ratne su uspomene sadržane u djelima »Lectures pour une ombre« i »Adorable Clio«. Od društveno kozmopolitskih i psiholoških romana ističe se »Suzanne et le Pacifique«, te »Simon le Pathétique«. Pravo je remek-djelo »Bella«, najbolji politički roman moderne francuske, a možda i evropske književnosti. Posljednji roman »Choix des élues« izašao je prošle godine. Iste je godine objelodanio svoje političko-sociološke poglede u knjizi »Pleins pouvoirs«. Proslavio se i kao dramski pisac. Najveći mu je kazališni uspjeh »Siegfried« (po romanu »Siegfried et le Limousin«); najnoviji su uspjesi »Impromptu de Paris« i »Ondine«.

God. 1932. uredio je R. Lalou antologiju Giraudouxovih spisa (Textes choisis), koja je izašla u nakladi Grasseta.

